

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVI ODJEL

PREDMET ČUTURA protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 55942/15)

PRESUDA

STRASBOURG

10. siječnja 2019.

Ova je presuda konačna, no može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Čutura protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u odboru u sastavu:

Krzysztof Wojtyczek, *predsjednik*,

Ksenija Turković,

Pauliine Koskelo, *sutkinje*,

i Renata Degener, *zamjenica tajnika Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 11. prosinca 2018. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 55942/15) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski državljanin g. Dragan Čutura („podnositelj zahtjeva”) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) dana 4. studenoga 2015. godine.

2. Podnositelja zahtjeva, kojem je odobrena besplatna pravna pomoć, zastupala je gđa I. Bojić, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku Vladu („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva osobito je prigovorio na nepostojanje materijalnih i postupovnih garancija u postupku kojim mu je određen prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu te na nedostatak nepristranosti sutkinje žalbenog suda. Pozvao se na članak 5. stavak 1. i članak 6. stavak 1. Konvencije.

4. Vlada je obaviještena o tim prigovorima 21. travnja 2016. godine, a ostatak zahtjeva odbačen je kao nedopušten na temelju Pravila 54. stavka 3. Poslovnika Suda.

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Podnositelj zahtjeva rođen je 1980. godine i živi u Vrbovcu.

A. Kazneni postupak protiv podnositelja zahtjeva

6. Dana 16. srpnja i 30. kolovoza 2013. godine protiv podnositelja zahtjeva podnesene su optužnice pred Općinskim sudom u Ivanić Gradu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) zbog ozbiljnih prijetnji upućenih njegovim susjedima.

7. Nakon sudskog vještačenja duševnog stanja podnositelja zahtjeva u vrijeme kada su navodna djela počinjena nadležno državno odvjetništvo preinačilo je optužnice 2. siječnja 2014. godine zbog zaključka da je djela počinio u stanju nebrojivosti koje je bilo uzrokovano paranoidnom shizofrenijom od koje boluje niz godina. Također je postavilo zahtjev da ga se smjesti u psihijatrijsku ustanovu u skladu sa Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

8. U međuvremenu je 26. studenoga 2013. godine Općinski sud odredio podnositelju zahtjeva istražni zatvor zbog rizika da će ponoviti kazneno djelo. Priveden je 30. studenoga 2013. godine, a 2. prosinca 2013. godine smješten je u Zatvorsku bolnicu radi liječenja. Istražni zatvor produljivao se nekoliko puta tijekom postupka.

9. Podnositelj zahtjeva osporavao je određivanje istražnog zatvora pred Županijskim sudom u Velikoj Gorici, koji je 12. prosinca 2013. godine i 13. siječnja 2014. godine odbio njegove žalbe kao neosnovane. Sutkinja L.J.B. sudjelovala je u donošenju tih odluka kao članica žalbenog vijeća Županijskog suda u Velikoj Gorici.

10. Dana 14. siječnja 2014. godine Općinski sud utvrdio je da je podnositelj zahtjeva počinio kazneno djelo ozbiljne prijetnje upućene susjedima dok je bio u stanju nebrojivosti te da je opasan za okolinu. Sud mu je na temelju toga odredio prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu u skladu sa Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Sud je odlučio i da će podnositelja zahtjeva zadržati u istražnom zatvoru do pravomoćnosti presude.

11. Podnositelj zahtjeva osporavao je prvostupanjsku presudu u žalbi podnesenoj Županijskom sudu u Velikoj Gorici. Osporavao je i odluku o zadržavanju u istražnom zatvoru do pravomoćnosti presude.

12. Dana 23. siječnja 2014. godine Županijski sud u Velikoj Gorici odbio je žalbu podnositelja zahtjeva protiv odluke o zadržavanju u istražnom zatvoru do pravomoćnosti presude. Sutkinja L.J.B. sudjelovala je u donošenju te odluke kao članica izvanraspravnog vijeća.

13. Dana 3. ožujka 2014. godine izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Velikoj Gorici, u kojem je jedan od članova bila sutkinja L.J.B., odbilo je žalbu podnositelja zahtjeva protiv prvostupanjske presude Općinskog suda, koja je time postala pravomoćna.

14. Podnositelj zahtjeva osporavao je presudu Županijskog suda u Velikoj Gorici u zahtjevu za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude podnesenom Vrhovnom sudu Republike Hrvatske i u ustavnoj tužbi podnesenoj Ustavnom sudu Republike Hrvatske. Konkretno je tvrdio da jedna članica Županijskog suda u Velikoj Gorici nije bila nepristrana s obzirom na to da je sutkinja L.J.B. već prije sudjelovala u njegovu predmetu.

15. Dana 4. lipnja 2014. godine Vrhovni sud odbio je zahtjev podnositelja zahtjeva za izvanredno preispitivanje zbog nepostojanja razloga koji bi doveli u pitanje nepristranost sutkinje L.J.B.

16. Dana 20. svibnja 2015. godine Ustavni sud potvrdio je te zaključke i odbio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva kao neosnovanu.

B. Prisilni smještaj podnositelja zahtjeva u psihijatrijsku ustanovu

17. Nakon pravomoćnosti kaznene presude spis je 19. ožujka 2014. godine proslijeđen Županijskom sudu u Zagrebu (u daljnjem tekstu: Županijski sud) kao nadležnom sudu na odlučivanje o prisilnom smještaju podnositelja zahtjeva u psihijatrijsku ustanovu u skladu sa Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (vidi stavke 34. i 36. u nastavku). U spisu su se nalaze i podnesci odvjetnika F.Ž., branitelja podnositelja zahtjeva u kaznenom postupku. U to je vrijeme podnositelj zahtjeva i dalje bio smješten u zatvorskoj bolnici (vidi prethodni stavak 8.).

18. Istoga je dana Županijski sud pokrenuo postupak za prisilni smještaj podnositelja zahtjeva u psihijatrijsku ustanovu. U odluci o pokretanju postupka naveo je da podnositelja zahtjeva zastupa R.T., punomoćnik iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć.

19. Dana 21. ožujka 2014. godine Županijski sud utvrdio je da podnositelj zahtjeva nije imenovao punomoćnika koji će ga zastupati u postupku, pa mu je postavio punomoćnicu iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć, T.Ž., s obzirom na to da je pravno zastupanje obvezno.

20. Dana 10. travnja 2014. godine odredio je prisilni smještaj podnositelja zahtjeva u Kliniku za psihijatriju Vrapče (u daljnjem tekstu: klinika) u trajanju od šest mjeseci, počevši od 3. svibnja 2014. godine.

21. Dana 28. srpnja 2014. godine klinika je Županijskom sudu dostavila prijedlog za produljenje prisilnog smještaja podnositelja zahtjeva u psihijatrijskoj ustanovi jer je liječenje imalo pozitivne rezultate, no ipak je bilo prekratko i trebalo ga je nastaviti.

22. Po primitku prijedloga Županijski sud pokrenuo je postupak za produljenje prisilnog smještaja podnositelja zahtjeva u klinici i postavio je T.Ž., punomoćnicu iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć, da ga zastupa u tom postupku.

23. Dana 30. srpnja 2014. godine sutkinja koja je vodila postupak posjetila je podnositelja zahtjeva u klinici. Prema zapisniku posjeta s podnositeljem se moglo komunicirati, sudjelovao je u terapijskim aktivnostima, njegova ga je majka posjećivala i htio je da mu se omogući povremeni izlazak iz klinike iz razloga medicinske terapije. U zapisniku je navedeno da je sastanku prisustvovala i T.Ž. Nema nikakvih naznaka da je ona postavila bilo kakva pitanja ili se na bilo koji drugi način obratila podnositelju zahtjeva ili sutkinji tijekom sastanka.

24. Dana 7. kolovoza 2014. godine Županijski sud naložio je da sudsko vještačenje o mogućnosti da se podnositelju zahtjeva odobri izlazak iz razloga medicinske terapije provede S.H., liječnica psihijatrica iz psihijatrijske

ustanove u kojoj nije bio smješten podnositelj zahtjeva. S.H. je smatrala da mu se može odobriti kraći izlazak iz klinike iz razloga medicinske terapije.

25. Dana 20. kolovoza 2014. godine F.Ž., odvjetnik koji je podnositelja zahtjeva zastupao u kaznenom postupku pred Općinskim sudom, poslao je klinici zahtjev za informacije o liječenju podnositelja zahtjeva. Istaknuo je da su svi njegovi prethodni pokušaji stupanja u kontakt s klinikom bili neuspješni. Zatražio je kliniku da razmotri mogućnost otpuštanja podnositelja zahtjeva jer mu roditelji aktivno traže posao. To je pismo Županijski sud primio tek 18. prosinca 2014. godine.

26. U međuvremenu je 27. kolovoza 2014. godine Županijski sud održao raspravu kojoj su prisustvovali predstavnici klinike i državnog odvjetništva te T.Ž., punomoćnica podnositelja zahtjeva iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć. Osobe prisutne na raspravi složile su se da bi podnositelju zahtjeva trebalo odobriti kratki izlazak iz razloga medicinske terapije. Predstavnik klinike ponovio je svoj prijedlog za produljenje prisilnog smještaja podnositelja zahtjeva u psihijatrijskoj ustanovi (vidi prethodni stavak 21.), a sutkinja koja je vodila postupak pročitala je zapisnik svog posjeta podnositelju zahtjeva (vidi prethodni stavak 23.). Predstavnik državnog odvjetništva složio se s tim prijedlogom. T.Ž., punomoćnica iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć, također se složila s prijedlogom i nije dostavila nikakve druge podneske tijekom rasprave.

27. Istog je dana Županijski sud odredio produljenje prisilnog smještaja podnositelja zahtjeva u klinici za jednu godinu. Uputio je na sastanak sutkinje s podnositeljem zahtjeva (vidi prethodni stavak 23.) i napomenuo da se ni predstavnik državnog odvjetništva ni punomoćnica podnositelja zahtjeva iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć nisu protivili prijedlogu klinike. Istodobno je Županijski sud odobrio podnositelju zahtjeva izlazak iz razloga medicinske terapije u razdoblju od 28. do 31. kolovoza 2014. godine.

28. Otac podnositelja zahtjeva osporavao je u ime podnositelja zahtjeva rješenje o produljenju prisilnog smještaja njegova sina u klinici pred izvanraspravnim vijećem Županijskog suda. Tvrdio je da obitelj podnositelja zahtjeva ni u jednom trenutku nije obavještena o mogućem produljenju njegova prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi i da je o tome saznala sasvim slučajno nakon uvida u spis Županijskog suda. Otac podnositelja zahtjeva prigovorio je i na neučinkovito pravno zastupanje u postupku.

29. Dana 19. prosinca 2014. godine izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Zagrebu odbilo je žalbu kao neosnovanu zbog toga što je braniteljica propisno imenovana da bi zastupala podnositelja zahtjeva u postupku koji se odnosio na njegovu prisilnu hospitalizaciju.

30. Otac podnositelja zahtjeva zatim je podnio ustavnu tužbu Ustavnom sudu u kojoj je tvrdio da je punomoćnica iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć postavljena da zastupa njegova sina u postupku pred

Županijskim sudom postupala kao službenik institucija, a ne braniteljica koja štiti njegove interese.

31. Dana 3. lipnja 2015. godine Ustavni sud odbio je ustavnu tužbu potvrdivši obrazloženje izvanraspravnog vijeća Županijskog suda.

32. U međuvremenu je 22. svibnja 2015. godine podnositelj zahtjeva putem svog izabranog punomoćnika F.Ž. podnio zahtjev za otpuštanje iz klinike.

33. Dana 24. kolovoza 2015. godine nakon daljnjeg preispitivanja situacije u kojoj se nalazi podnositelj zahtjeva Županijski sud odredio je uvjetni otpust podnositelja zahtjeva iz klinike.

III. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

34. Mjerodavne odredbe Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine br. 152/2008 uz daljnje izmjene i dopune) glase kako slijedi:

Postupak prema okrivljenicima s duševnim smetnjama

Članak 550.

(1) Ako je okrivljenik u vrijeme počinjenja protupravnog djela bio neubrojiv, državni odvjetnik će u optužnici postaviti zahtjev da sud utvrdi da je okrivljenik počinio protupravno djelo u stanju neubrojivosti i da mu se odredi prisilan smještaj [u psihijatrijskoj ustanovi] prema odredbama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

Članak 554.

(1) Ako je državni odvjetnik postavio zahtjev iz članka 550. stavka 1. ovog Zakona, a sud nakon provedene rasprave utvrdi da je optuženik u stanju neubrojivosti počinio protupravno djelo te da postoje uvjeti za određivanje prisilnog smještaja optuženika u psihijatrijsku ustanovu prema odredbama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, donijet će presudu kojom se utvrđuje da je optuženik počinio protupravno djelo, da ga je počinio u stanju neubrojivosti, te odrediti prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu u trajanju šest mjeseci.

Članak 555.

(5) Predsjednik [raspravnog] vijeća dostavit će odmah nakon izvršnosti presude [o prisilnom smještaju u psihijatrijsku ustanovu] potrebne spise sudu nadležnom za postupak prisilnog smještaja prema Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

35. Prema Zakonu o kaznenom postupku istražni zatvor može trajati najdulje tri godine ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do tri godine, kao što je slučaj s podnositeljem zahtjeva (članak 133. stavak 1. točka 2.). Nakon donošenja presude suda prvog stupnja to razdoblje produljuje se za daljnjih petnaest dana (članak 133. stavak 3.). Nakon pravomoćnosti presude okrivljenik ostaje u istražnom zatvoru do upućivanja na izdržavanje kazne, a najdulje do isteka trajanja izrečene kazne (članak 133. stavak 6.). Ti se rokovi isto tako primjenjuju u postupcima prema okrivljenicima s duševnim smetnjama (članak 551. stavak 2.).

36. Mjerodavne odredbe Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (Narodne novine br. 11/1997 uz daljnje izmjene i dopune) glase kako slijedi:

Postupak prisilnog smještaja [u psihijatrijsku ustanovu] prema neubrojivim osobama [kada počine protupravno djelo] i osuđenima

Članak 44.

(1) Sud će donijeti odluku o prisilnom smještaju neubrojive osobe [u psihijatrijsku ustanovu u vrijeme kada je počinila protupravno djelo] ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da ima teže duševne smetnje i ... da je opasna za okolinu.

(2) Neubrojiva osoba je opasna za okolinu ako postoji visoki stupanj vjerojatnosti da bi ta osoba zbog duševnih smetnji, zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost [u vrijeme kada je počinila protupravno djelo], mogla ponovno počiniti kazneno djelo za koje je zapriječena kazna zatvora u trajanju od najmanje tri godine.

Članak 45.

(1) Prvostupanjski sud koji je sudio u kaznom postupku u kojem je određen prisilni smještaj neubrojivoj osobi dostavit će sudu nadležnom za postupak prisilnog smještaja (u daljnjem tekstu: sud) prijepise [relevantnih dokumenata].

(2) Sud će neubrojivoj osobi postaviti opunomoćenika iz redova odvjetnika radi zaštite njezinih prava ako to ona sama ne učini.

(3) Sud će dostaviti bez odgode Ministarstvu zdravstva prijepis [kaznene] presude, uključujući nalaz i mišljenje vještaka, i druge podatke potrebne za donošenje odluke o izboru ustanove u kojoj će se provoditi prisilni smještaj. Ministarstvo zdravstva će u roku od tri dana od primitka [kaznene presude] donijeti odluku o izboru psihijatrijske ustanove ...

(4) Nakon primitka odluke Ministarstva zdravstva iz stavka 3. ovoga članka sud će u roku od tri dana donijeti rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu radi provođenja prisilnog smještaja.

Članak 47.

(1) Ako predstojnik odjela [psihijatrijske ustanove] smatra da [osuđenoj] neubrojivoj osobi treba produljiti prisilni smještaj, dužan je najmanje petnaest dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja podnijeti sudu pisani obrazloženi prijedlog za produljenje smještaja.

(2) Ako sud utvrdi da i dalje postoje razlozi za prisilni smještaj iz članka 44. stavka 1. ovoga Zakona, donijet će rješenje o produljenju prisilnog smještaja.

(3) Prisilni smještaj produljuje se na rok od godinu dana.

Članak 48.

(4) Sud će donijeti rješenje o uvjetnom otpustu [osuđene] neubrojive osobe i ... njezinom liječenju na slobodi ako je na temelju mišljenja liječničkog tima liječnika psihijatar koji su liječili neubrojivu osobu utvrdio da je za otklanjanje opasnosti za okolinu dostatno njeno liječenje na slobodi.

Članak 49.

(2) O produljenju prisilnog smještaja ... sud odlučuje nakon provedene rasprave. O raspravi će se izvijestiti [osuđena] neubrojiva osoba, njezin zakonski zastupnik,

punomoćnik, bračni ili izvanbračni drug, prema potrebi i druge bliske osobe te njezin liječnik psihijatar, centar za socijalnu skrb ... i državni odvjetnik. Rasprava se ne može održati bez prisutnosti opunomoćenika i liječnika psihijatra neubrojive osobe.

(3) Ako [osuđena] neubrojiva osoba ne može doći na raspravu, sudac [koji vodi postupak] će je posjetiti u psihijatrijskoj ustanovi i, ako je to s obzirom na njezino zdravstveno stanje moguće, obaviti s njom razgovor. Sud će u pravilu raspravu održati u odgovarajućoj prostoriji psihijatrijske ustanove.

37. Ostalo mjerodavno domaće pravo citirano je u predmetu *M.S. protiv Hrvatske (br. 2)* (br. 75450/12, stavci 36. – 39., 19. studenoga 2015.).

III. MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO

38. Mjerodavno međunarodno pravo navedeno je u predmetu *M.S. protiv Hrvatske (br. 2)* (prethodno citirano, stavci 45. – 46. i 60. – 63.).

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 5. STAVKA 1. KONVENCIJE

39. Podnositelj zahtjeva prigovorio je na nepostojanje materijalnih i postupovnih garancija u postupku kojim mu je određen prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu. Pozvao se na članak 5. stavak 1. Konvencije koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

...

(e) ako se radi o zakonitom ... pritvaranju umobolnika ...”

40. Vlada je osporavala tu tvrdnju.

A. Dopuštenost

41. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Podnositelj zahtjeva

42. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da je i njegov prvi prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu nakon odluke u kaznenom postupku bio nezakonit. Zatim je istaknuo da Županijski sud u postupku za produljenje njegova prisilnog smještaja nije odredio sudsko vještačenje o potrebi za njegovim daljnjim prisilnim liječenjem, nego je naprosto prihvatio podnesak klinike koji se odnosio na to pitanje, a njegova punomoćnica iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć nije to osporavala. Nadalje, podnositelj zahtjeva zapravo nije dobio učinkovitu priliku da odredi branitelja u postupku jer ga nitko ni u jednom trenutku nije upoznao s njegovim pravima te jer se u predmetnom razdoblju nalazio u istražnom zatvoru s ograničenim pristupom vanjskom svijetu. U takvim okolnostima nije bilo jasno zašto mu je iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć kao punomoćnik prvo određen R.T. a nakon nekoliko dana T.Ž., iako je Županijski sud u predmetnom razdoblju znao da je njegov branitelj u kaznenom postupku bio F.Ž.

43. Podnositelj zahtjeva naglasio je da je u zapisniku o posjetu sutkinje klinici samo navedeno da je T.Ž., punomoćnica iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć, prisustvovala sastanku. No ništa u zapisniku ne ukazuje na to da su ga sutkinja ili T.Ž. upoznale s činjenicom da je u tijeku postupak za produljenje njegova prisilnog smještaja, kao ni da mu je postavljeno bilo kakvo pitanje o toj stvari. Osim toga, ništa ne ukazuje na to da je bio upoznat s time da je T.Ž. njegova punomoćnica, kao ni da je ona bilo što učinila kako bi ga savjetovala ili na neki drugi način s njime raspravila njegova prava. Štoviše, T.Ž. je bila potpuno pasivna u postupku i nije nastojala zaštititi njegova prava bilo kakvim radnjama u njegovu korist. Točnije, nikada mu se nije obratila niti ga tražila upute te nije ni tražila sudsko vještačenje kako bi se provjerila osnovanost prijedloga klinike za produljenje prisilnog smještaja. Istodobno je bila upoznata s činjenicom da se on tijekom cijelog kaznenog postupka protivio prisilnom smještaju u psihijatrijsku ustanovu i da je kasnije izrazio želju da ga se otpusti iz klinike. U tom je pogledu istaknuo da je klinika propustila poduzeti bilo kakve mjere ili odgovoriti na njegov zahtjev koji je ustanovi uputio njegov izabrani branitelj F.Ž.

(b) Vlada

44. Vlada je tvrdila da je nakon donošenja odluke u kaznenom postupku Županijski sud odredio prisilni smještaj podnositelja zahtjeva u kliniku u skladu s mjerodavnim zakonom. U postupku pred Županijskim sudom podnositelj zahtjeva nije odredio punomoćnika i stoga mu je županijski sud odredio punomoćnicu T.Ž. iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć da ga zastupa u postupku. Produljenje prisilnog smještaja temeljilo se na stručnoj procjeni stanja podnositelja zahtjeva i obrazloženom prijedlogu klinike. Klinika i Županijski sud postupali su u dobroj vjeri tijekom cijelog postupka u predmetu podnositelja zahtjeva. Sam podnositelj

zahtjeva nikada nije prigovorio na postupanje klinike ni Županijskog suda. Nadalje, propisno je uživao sva postupovna prava u postupku pred Županijskim sudom.

45. Kad je riječ o zastupanju podnositelja zahtjeva pred Županijskim sudom, Vlada je istaknula da su podnositelj zahtjeva i njegova obitelj imali priliku odrediti punomoćnika za njegovo zastupanje i da su oni odgovorni što su propustili to učiniti. Braniteljica T.Ž. propisno je izvršila svoje zadaće. Bila je prisutna kada je sutkinja posjetila podnositelja zahtjeva u klinici i tijekom razgovora koji je sutkinja vodila s njim. Vlada nije mogla znati kakva je komunikacija ostvarena između podnositelja zahtjeva i T.Ž. tom prilikom jer je ona zaštićena odnosom povjerljivosti između klijenta i odvjetnika. Vlada je priznala da T.Ž. nije podnijela nikakve prigovore ni iskoristila nikakve pravne lijekove u ime podnositelja zahtjeva. No Vlada smatra da to ne ukazuje na neučinkovito pravno zastupanje jer je klinika postupala u dobroj vjeri s ciljem zaštite interesa podnositelja zahtjeva. Stoga T.Ž. nije imala nikakvog razloga da se aktivnije uključi u pravno zastupanje podnositelja zahtjeva.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

46. Sud upućuje na opća načela za ocjenu prigovora na prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu iz članka 5. stavka 1. točke (e) Konvencije kako su utvrđena u predmetu *M.S. protiv Hrvatske (br. 2)* (br. 75450/12, stavci 139. – 147., 19. veljače 2015.).

47. Sud je istaknuo da članak 5. stavak 1. točka (e) Konvencije pruža, među ostalim, postupovne garancije u vezi sa sudskim odlukama kojima se određuje prisilna hospitalizacija podnositelja zahtjeva (ibid., stavak 114.). Stoga, da bi se ispunio zahtjev iz članka 5. stavka 1. točke (e) Konvencije, postupak koji dovodi do prisilnog smještaja pojedinca u psihijatrijsku ustanovu mora nužno pružiti učinkovite garancije protiv proizvoljnosti s obzirom na ranjivost osoba koje pate od duševnih smetnji i potrebu da se iznesu vrlo važni razlozi kojima se opravdava bilo koje ograničenje prava (vidi *Rudenko protiv Ukrajine*, br. 50264/08, stavak 104., 17. travnja 2014.).

48. U tom je kontekstu važno da dotična osoba ima pristup sudu i mogućnost da bude saslušana, osobno ili, kada je potrebno, putem nekog oblika zastupanja (vidi *M.S. (br. 2)*, stavak 152.). To podrazumijeva, među ostalim, da pojedinac koji je prisilno smješten u psihijatrijsku ustanovu zbog svog duševnog stanja treba, osim ako postoje posebne okolnosti, stvarno primiti pravnu pomoć u postupku koji se odnosi na produljenje, privremeni prekid ili prestanak njegova prisilnog smještaja. Važnost onoga što je u pitanju za tu osobu, pored same prirode smetnje, primoravaju na ovakav zaključak. Nadalje, to ne znači da bi osobe prisilno smještene u zdravstvene ustanove jer su „umobolnici” trebale same preuzeti inicijativu i pribaviti si

punomoćnika prije nego što se mogu obratiti sudu (ibid., stavci 152. – 153., s daljnjim upućivanjima).

49. No puko određivanje odvjetnika, a da on zapravo ne pruži pravnu pomoć u postupku, ne može ispuniti zahtjeve o potrebnoj „pravnoj pomoći” osobama koje su u skladu s člankom 5. stavkom 1. točkom (e) Konvencije lišene slobode jer su „umobolnici”. To je zato što djelotvorno pravno zastupanje osoba s duševnim smetnjama zahtijeva pojačani nadzor nadležnih domaćih sudova (ibid., stavak 154.).

(b) Primjena navedenih načela na ovaj predmet

50. Ispitivanje koje je Sud proveo u vezi s prigovorima podnositelja zahtjeva prvenstveno se odnosi na rješenje o produljenju njegova prisilnog smještaja u klinici, koje je također bilo predmet ispitivanja Ustavnog suda u njegovu rješenju od 3. lipnja 2015. godine (vidi prethodne stavke 30. – 31.).

51. Sud primjećuje da je u prethodno citiranom predmetu *M.S. (br. 2)* (prethodno citirano, stavci 150. – 160.) utvrdio da je došlo do povrede članka 5. stavka 1. Konvencije jer nadležna domaća tijela u slučaju prisilne hospitalizacije podnositeljice zahtjeva nisu ispunila postupovne zahtjeve iz članka 5. stavka 1. točke (e) Konvencije. Taj je zaključak donesen zbog pasivnosti koju je punomoćnik podnositeljice zahtjeva iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć pokazao u postupku koji je doveo do njezina prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu i u vezi s kojom domaća tijela nisu poduzela nikakve mjere. Nadalje, imajući prethodno na umu, Sud je smatrao da ne postoji nikakav valjani razlog koji bi opravdao isključenje podnositeljice zahtjeva iz rasprave u postupku koji je rezultirao njezinim prisilnim smještajem u ustanovu.

52. Sud smatra da se slična razmatranja mogu primijeniti u ovom predmetu. Konkretno, Sud primjećuje da je Županijski sud, iako svjestan ove činjenice, zanemario da podnositelj zahtjeva ima odvjetnika kojeg je sam izabrao da ga zastupa u kaznenom postupku pred Općinskim sudom i odredio mu drugog punomoćnika iz redova odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć da ga zastupa u postupku za njegov prisilni smještaj u kliniku (vidi prethodne stavke 18. – 19.). Nadalje, iz nekog razloga koji se ne može utvrditi iz materijala koji je na raspolaganju Sudu Županijski sud samo je nekoliko dana nakon toga zamijenio tog punomoćnika punomoćnicom T.Ž. koja je zastupala podnositelja zahtjeva u postupku koji je doveo do produljenja njegova prisilnog smještaja u klinici (vidi prethodne stavke 19. i 22.).

53. Jedini put kada se braniteljica T.Ž. sastala s podnositeljem zahtjeva bilo je na sastanku koji je sutkinja koja je vodila postupak održala s podnositeljem zahtjeva u klinici 30. srpnja 2014. godine i na kojem je ona prisustvovala (vidi prethodni stavak 23.). U spisu nema nikakve naznake da je T.Ž. na tom sastanku postavila ikakva pitanja ili se na neki drugi način obratila podnositelju zahtjeva ili sutkinji. Osim toga, nema nikakve naznake da su T.Ž. ili sutkinja objasnile podnositelju zahtjeva što se događa u njegovu

postupku i uputile ga na njegova prava u njemu, kao ni da su stupile u kontakt s članovima obitelji podnositelja zahtjeva i obavijestile ih o tijeku njegova predmeta.

54. Sud istodobno smatra da je T.Ž. trebala stupiti u kontakt s podnositeljem zahtjeva i/ili njegovom obitelji kako bi saznala što oni misle o prijedlogu za produljenje prisilnog smještaja podnositelja zahtjeva jer bi se tako osiguralo da postupak doista bude kontradiktoran, a legitimni interesi podnositelja zahtjeva zaštićeni (vidi *M.S. (br. 2)*, prethodno citirano, stavak 155.).

55. U tom pogledu Sud također primjećuje da braniteljica T.Ž. nije podnijela nikakve podneske u ime podnositelja zahtjeva na raspravi na kojoj se razmatrao daljnji prisilni smještaj podnositelja zahtjeva u klinici. Štoviše, nije postavila nijedno pitanje o prijedlogu klinike za produljenje prisilnog smještaja podnositelja zahtjeva iako taj prijedlog nije bio potkrijepljen mišljenjem nijednog vještaka za razliku od zahtjeva koji se odnosio na povremeni izlazak iz razloga medicinske terapije (vidi prethodne stavke 24., 26. – 27.).

56. U tim okolnostima Sud utvrđuje da je braniteljica T.Ž. zapravo djelovala kao pasivni promatrač postupka. Iako su domaći sudovi bili upoznati s njezinim pasivnim ponašanjem u postupku, propustili su poduzeti odgovarajuće mjere radi osiguranja učinkovitog pravnog zastupanja podnositelja zahtjeva (usporedi *M.S. (br. 2)*, prethodno citirano, stavak 156.). U tom se pogledu treba ponoviti da učinkovito pravno zastupanje osoba s duševnim smetnjama zahtijeva da nadležni domaći sudovi pojačano nadziru djelotvornost njihova pravnog zastupanja (vidi prethodni stavak 49.). U ovom predmetu Sud nije uvjeren da je Županijski sud ispunio tu svoju dužnost.

57. Uzimajući u obzir neučinkovitost pravnog zastupanja podnositelja zahtjeva u postupku i potrebu da nadležni sud sasluša njegovo mišljenje o prisilnom smještaju u psihijatrijsku ustanovu (vidi prethodni stavak 48.), Sud primjećuje da ništa ne ukazuje na to da je sutkinja koja je vodila postupak poduzela odgovarajuće mjere kojima bi osigurala sudjelovanje podnositelja zahtjeva u postupku.

58. Iako je sutkinja posjetila podnositelja zahtjeva u klinici, nema dokaza da ga je upoznala s njegovim pravima ili razmotrila na bilo koji način mogućnost njegova sudjelovanja na raspravi, kao što je već prethodno navedeno (vidi prethodni stavak 53.). Stoga on nije dobio priliku da iznese primjedbe na prijedlog klinike za produljenje njegova prisilnog smještaja te ni on ni članovi njegove obitelji nisu obaviješteni o raspravi i nije im dana prilika da izraze svoja mišljenja o toj stvari iako se on jasno protivio produljenju prisilne hospitalizacije (vidi prethodne stavke 11., 14., 25. i 28.; vidi i prethodni stavak 36., članak 49. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama).

59. Budući da domaći sudovi nisu ponudili uvjerljivo obrazloženje, Sud ne može prihvatiti tvrdnju da je postojao valjani razlog koji bi opravdao

isključenje podnositelja zahtjeva iz rasprave posebice jer, kako primjećuje, podnositelj zahtjeva tijekom svog razgovora sa sutkinjom u klinici nije pokazao da ga njegovo stanje sprečava u izravnom sudjelovanju u raspravi o njegovoj situaciji (vidi prethodni stavak 23. i usporedi *M.S. (br. 2)*, prethodno citirano, stavak 159., s daljnjim upućivanjima).

60. S obzirom na prethodno navedene zaključke Sud utvrđuje da nadležna tijela nisu ispunila postupovne zahtjeve potrebne za produljenje prisilne hospitalizacije podnositelja zahtjeva iz članka 5. stavka 1. točke (e) Konvencije.

61. To je dovoljno da Sud zaključi da je došlo do povrede članka 5. stavka 1. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

62. Podnositelj zahtjeva prigovorio je na nedostatak nepristranosti sutkinje žalbenog suda. Pozvao se na članak 6. stavak 1. Konvencije.

63. Vlada je osporavala tu tvrdnju.

64. Uzimajući u obzir činjenice predmeta, podneske stranaka i svoj gore naveden zaključak na temelju članka 5. stavka 1. Konvencije, Sud smatra da je ispitao glavna pravna pitanja postavljena u ovom zahtjevu i da nema potrebe za donošenjem posebne odluke o ostalim prigovorima (vidi, među ostalim izvorima, *Centar za pravne resurse u ime Valentina Câmpeanua protiv Rumunjske* [VV], br. 47848/08, stavak 156., ESLJP 2014.; vidi također *Kamil Uzun protiv Turske*, br. 37410/97, stavak 64., 10. svibnja 2007.).

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

65. Članak 41. Konvencije glasi:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Naknada štete

66. Podnositelj zahtjeva potraživao je 30.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

67. Vlada je taj zahtjev smatrala pretjeranim i nepotkrijepljenim.

68. Imajući u vidu sve okolnosti ovog predmeta, Sud prihvaća da je podnositelj zahtjeva pretrpio nematerijalnu štetu koja se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem povrede. Procjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositelju zahtjeva dodjeljuje 10.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mu mogli biti obračunati.

B. Troškovi i izdaci

69. Podnositelj zahtjeva također je potraživao troškove svog pravnog zastupanja na domaćoj razini u iznosu od 15.000,00 hrvatskih kuna (HRK – otprilike 2.000,00 EUR) i troškove svog pravnog zastupanja pred Sudom u iznosu od 19.062,50 HRK. Zatražio je da se troškovi njegova pravnog zastupanja pred Sudom uplate izravno njegovoj punomoćnici.

70. Vlada je smatrala da je zahtjev podnositelja zahtjeva pretjeran i nepotkrijepljen.

71. Uzimajući u obzir dokumente koje posjeduje i svoju sudsku praksu, Sud odbacuje zahtjev za naknadu troškova i izdataka u domaćim postupcima kao nepotkrijepljen. S druge strane, s obzirom na iznos na koji braniteljica podnositelja zahtjeva ima pravo na ime dodijeljene besplatne pravne pomoći (850 EUR) Sud smatra razumnim dodijeliti iznos od 1.730,00 EUR za zastupanje u postupku pred Sudom. Taj se iznos mora uplatiti izravno na bankovni račun punomoćnice podnositelja zahtjeva.

C. Zatezna kamata

72. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Utvrđuje* da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 5. stavka 1. Konvencije;
3. *Presuđuje* da nije potrebno donijeti zasebnu odluku o prigovoru na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije;
4. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država podnositelju zahtjeva treba u roku od tri mjeseca isplatiti sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune po tečajnoj stopi važećoj na dan namirenja;
 - (i) 10.000 EUR (deset tisuća eura), na ime naknade neimovinske štete, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati;
 - (ii) 1.730 EUR (jednu tisuću sedam stotina i trideset eura), na ime naknade troškova i izdataka koje treba uplatiti izravno na bankovni račun punomoćnice podnositelja zahtjeva;

(b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

5. *Odbija* preostali dio zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 10. siječnja 2019. u skladu s člankom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Renata Degener
Zamjenica tajnika

Krzysztof Wojtyczek
Predsjednik

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72460496524

Prijevod, lekturu i pravnu redakciju napravila prevoditeljska agencija „Alkemist“ d.o.o. Zagreb. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava nije odgovoran za točnost prijevoda i sadržaja